

Tudós nők

A tudományos teljesítményt — dr. László Aranka nem a hormonok irányítadjunktus, az orvostudományok kandidátusa mondta ezt, amikor a SZOTE-n dolgozó értelmiségi nők szakmai előrehaladásáról, lehetőségeiről kérdeztem. Ha ezt a kétségkívül megcáfolhatatlan tényét összevetjük egy ugyancsak igaz megállapítással — miszerint a tudományos ambíciójú nők több évvel később jutnak el az adjunktusi kinevezésig, mint a velük együtt startoló férfiak, s a docensek, egyetemi tanárok között már nagytúlsúlyban kell keresni őket — némi ellentmondás rajzolódik ki. Márpedig, ha az okok nem a biológiai vezethetők viszsza, akkor társadalmi alapjai vannak, s a megoldás is csak a társadalomtól várható.

Az MSZMP KB nőpolitikai határozatában ez áll: „...a nőkérdésben megváltó problémák és ellentmondások jellege elsősorban helyi intézkedéseket követel”. A Szegedi Orvostudományi Egyetemen az utóbbi években fölvetett hallgatók 60—80 százaléka nő. Nem valamiféle tévesen értelmezett nőpolitika miatt. Egyszerűen azért, mert a felvétel objektív feltételeinek jobban megfelelnek. Kezdetben ambíciójuk, tudásuk, szorgalmuk teszi érdemessé őket a továbbtanulásra. A végzés után azonban megfordul ez az arány: a férfiak sora hagyják maguk mögött kollégáikat a tudományos versenyben.

Az okok kutatásához ott helyben, az egyetemen hozzáálltunk, hogy az igazságtalan hátrány leküzdésének lehetőségeit is megfogalmazzuk, majd megteremtjük. A SZOTE III-as pártalapszervezetének megbízásából dr. László Aranka, a gyermekklinika pártcsoportvezetője eddig négy klinikai értelmiségi nődolgozó között végzett fölmerést. Csaknem negyvenen válaszoltak a kérdőív tizenhat kérdésére, és személyesen is elmondták véleményüket a nők tudományos perspektívájáról.

Hogy a lemaradás, a „késés”, olykor a tudományos jövőről való lemondás oka mi, az nyilvánvaló. A család, a háztartás a nők energiájának, idejének jelentős részét „fölfalja”, s különösen az anyaság első éveiben szinte szükségszerűen háttérbe szorul a hivatás. A megkérdézett orvosok, vegyészek, pszichológusok mintegy fele férjezett, másik fele hajadon, illetve elvált vagy özvegy. Körülbelül ugyanannyian vállaltak egy gyereket, mint kettőt. Három gyermeket csupán egy orvosnő nevelt, ő viszont elérte — vagy megkezdte itt — az adjunktusi kinevezést.

A nap 24 órából áll, és véges a nők teherbírása — itt tehát nincs keresnivalójuk a megoldáskutatóknak. Reményekkel kecsegtet azonban az ésszerűbb, „gazdaságosabb” munkaidő-beosztás. Többet javasolták, hogy kevesebb rutinmunkát bízzanak rájuk, hogy a nyolc órába belefértjen az olvasás is. Az úgynevezett 6+2-es rendszer lényege az lenne: egy-egy orvos 6 órán át csak a betegekkel foglalkozna, szorosan vett szakmájával, két órát pedig irodalomra, tudományos munkára fordítana. Ennek előnyeit különösen a nők tudnák értékelni.

Annál is inkább, mert a fiatal, gyes-en levő gyakornokok rutinmunkáját is a tanárségeknak, adjunktusoknak kell ellátniuk, így rajtuk kívül álló okok miatt is kénytelenek lenyesegetni tudományos ambíciójukból. A fül-orr-gége klinikán például hat orvosnő van gyes-en. Természetesen, az otthon maradó nők hátránya még nagyobb lesz, hiszen már az nehezen behozható, ha valaki néhány hétig nem irodalmaz. A három évet talán meg sem engedheti magának — és gyermekeinek — az, aki eljegyezte magát a tudománnyal. Hiszen egy diploma 8—10 év alatt elévül.

A pályakezdő fiatalok, s nemcsak a nők gondja, hogy a munkahelyükké vált intézetben belekerülnek-e rögtön az ott folyó tudományos munka vérkeringésébe, vagy sem. Vezetik-e őket, vagy a maguk buktatóin át találják a tudományra helyes utat. A gyermekklinika már hagyományosan van: mindenkit érdeklődése szerinti témával foglalkozó

csoportba osztanak be. A fiatal oktatók tudományos fórumán lehetőség van az állandó tájékozottságra, az előadások, referátumok állandóan ébren tartják az érdeklődés, és „félvényként „az asztalra” kerül, ki mit végzett az elmúlt hónapokban. Mindez hozzásegít a tudományos módszerek megismertetéséhez és a kutatómunka megszerettetéséhez. Az alkotás legfontosabb feltételei tehát adottak ezen a klinikán a nők számára is.

A tudomány magányos művelői ma már nem élnek meg. Aki külföldre adta az életét, elszigetelten, hazai és külföldi kapcsolatok nélkül megtorpan, megbénul. Közölni kell — szóban vagy írásban, tapasztalatokat átadni, átvenni. Ehhez idegen nyelveket kell ismerni és merni, akarni bevezetni a nemzetközi mezőnybe is. Ami a nyelvtudást illeti, attól nem futamodnak meg a nők. Elvégre ezt lehet odahaza, éjszaka is, amíg a gyerek alszik. A dolgozat is megszülethet ellopott órákból, s egy-egy folyóirat szerkesztőségébe elviszi a posta. De a külföldi konferencián való részvétel, nem beszélve a tanulmányutakról, szinte riasztó a gyerekes anyák részére. Egy hónapnál hosszabb ideig nem is maradt távol a családjától egyetlen megkérdezett nő sem.

Mindezt azonban nemcsak időhiánnyal és a család iránti felelősséggel magyarázzák. Magasak a kongresszusi részvételi díjak. Mind a külföldiek, mind a hazaiak. Pályakezdő, családos orvos, legyen nő vagy férfi, nehezen tud százakat, ezreket nélkülözni a háztartás kasszájából. Az intézetek anyagi támogatásának lehetőségét hiányolják a nők is, s volt aki megemlítette: a kandidátusi nagy doktori disszertációért is sok saját zsebből az a 6—8 ezer forint.

Idő, energia, pénz: mind akadály a „szárnyalni” akarók előtt. A nőket ezenkívül még érzelme-

ik, gyerekük iránti felelősségük is a földhöz köti. Erőfeszítéseiket szinte reménytelennek tartják, egyedül neki se vágnak a sok buktatót ígérő útnak. Ebben nem szabad belenyugodniuk önmaguknak sem, de a társadalomnak és a számukra munkát adó intézménynek sem. A felmérések, a fölvetett javaslatok alapján úgy tűnik, a nők realitásos pályaválasztására lenne szükség. Az orvostudományon belül is bizonyos szakmák oly annyira feminizálódnak, hogy már-már az egészségügyi ellátást is veszélyeztetik. A helyes arányok megteremtésével nem lenne gond a helyettesítés, és a nők tudományos előrehaladására is lenne lehetőség. Az ésszerűbb „elosztással” egyaránt kerülnének végzett medicák a klinikákra és az elméleti intézetekbe, sőt bizonyos csere lehetőségeket újít meg kellene lezárni. A nők tehermentesítésére — szovjet és lengyel példa van már erre — kórházi, klinikai szakrendelést szervezhetnének, amely néhány éves fekvőbeteg-intézetet gyakorlat után 6 órás elfoglaltságra ad lehetőséget a szakrendelésen. Így nem csak a nők jutnak némi időhöz, hanem a területi ellátással a betegek is jól járnak.

Az intézetben belüli támogatásra már vannak példák. Hasznos lenne azonban, ha az egyetemen belül és kérihetnék az aspirantúra lehetőségét, azt, hogy ilyenkor a nők 1—2 évig kevesebb részt vállaljanak a betegellátásban, az oktatás munkájából.

Ahhoz, hogy a nők a tudományos pályán is egyenrangú félként versengjenek a férfakkal, elsősorban nekik kell megállóként merni és akarni. Áldozatok nélkül — függetlenül nemétől — egyetlen ember sem ért el kimagasló eredményeket. Az áldozatoknak azonban határai vannak: egészséges, kiegyensúlyozott anyákra is szükségünk van, akár a tudós nőkre. S mert így igaz, töprengeni kell a segítségnyújtáson, úgy, miként azt a SZOTE-n teszik. S ha a töprengést tettek követik, a magyar tudomány nyer általa. **CHIKÁN ÁGNES**

Rendnek kell lenni!

Késő éjjel betértem a pályaudvari borbélyüzletbe. — Rendkívül sajnálom — mosolygott udvariasan a borbély —, de a szabályok értelmében csak azokat a vendégeket szolgálhatom ki, akinek érvényes vasúti jegyűk van.

— De most egyetlen vendége sincs — ellenkeztem —, úgy hogy esetleg, most az egyszer, kivételesen...

A borbély sanda pillantást vetett rám:

— Éjszaka van, kérem szépen. Mi szigorúan alkalmazkodunk a szabályokhoz. Rendnek kell lenni! Nálunk csakis utasok borotválkozhatnak!

Ezzel fakéknél hagyott.

A pénztárhoz siettem.

— Kérek egy menetjegyet!

— Hová?

— Bárhová. Nekem egykutyá.

— Tegye bolonddó a nagyméni-kéjét — förmedt rám az ifjú pénztárosnő.

— En egyáltalán nem teszek bolonddó senkit — válaszoltam nyugodtan. — Adjon jegyet a legközelebbi állomásig. Az éppen megteszi.

— Mégis, milyen állomásra gondol?

— Drága kisasszony, már említettem, hogy akarmelyik lehet.

A pénztárosnő ekkor már szemlátomást ideges lett.

— De azt mégis tudhatná, hogy hová kíván utazni!

— Sehová nem kívánok utazni.

Esetem mindjobban felcsigázta az ifjú hölgy figyelmét:

— Ha sehová sem kíván utazni, akkor minek kell a vonatjegy?

— Mert borotválkozni akarok.

Kurta csattanás, a kisablak be-

csapódott. Egy kicsit vártam, aztán finoman megkopogtattam az üveget.

— Drága hölgyem — fuvoláztam a helyzethez képest nyugodt hangon —, legyen szives, adjon nekem egy menetjegyet.

A pénztárosnő úgy pislogott rám, mintha örült volna. Aztán valamilyen vaskos könyvben kezdetlapon lápozni.

— Értse meg végre: a borbély menetjegyet követel tőlem! — harsogtam a bezárt ablakba.

Erre az keskeny résre nyitotta az ablakot:

— Mit követel a borbély?

— Menetjegyet. Mivel csak érvényes jeggyel rendelkező utasok borotválhat — ismételtam.

Ekkor aztán világosság nyílt az ifjú hölgy elméjében.

— Tessék, itt egy jegy Rebnitz állomásig. Hatvan pfenniget kérek.

A menetjeggyel a kezemben visszaballagtam a borbélyhoz.

— Itt a jegyem, tessék. Most már szeretnék megborotválkozni. De a fodrász kemény legény volt.

— Ön eredetileg nem is akart utazni.

— Nem számít, itt a Rebnitzig szóló menetjegyet! Ez sem elég magának?

— Roppantul sajnálom — mondta a fodrász, és elzárkózva összefonta a karját. — Ha csak azért vett menetjegyet, hogy megborotválkozzon — akkor nálam nem fog célt érni. Itt ugyanis kizárólag érvényes jeggyel rendelkező és utazni szándékozó utasok borotválkozhatnak!

Erre már a lélegzetem is elakadt.

— Bocsánat! — kiáltottam. — Azt senki sem tilthatja meg, hogy ha kedvem tartja, el ne menjek abba az átkozott Rebnitzbe. Ebben az esetben pedig én magának utas vagyok!

— De hiszen ön sehová sem akar utazni — válaszolt jege udvariasággal a borbély —, tehát nem utas, még akkor sem, ha menetjegye van. Ezért kénytelen vagyok nyomtatékosan felszólítani, hogy azonnal hagyja el a helyiséget!

Mi mást tehettem volna — visszaballagtam a pénztárhoz.

— Kisasszony — fordultam ismét a pénztárosnőhöz —, a jegy sem segített. Kérem, váltsa vissza.

— Nem tehetem — tárta szét sajnálkozva karját a pénztárosnő.

— Hogyhogy nem teheti? Hiszen én nem utaztam ezzel a jeggyel!

— Ha utazás céljából vált menetjegyet, és így nem használja fel, akkor visszaadhatnám az árát — magyarázta készséges mosollyal. — Rendnek kell lennie. Ön azonban már az elején közölte, hogy nem szándékozik utazni, ezért nincs joga arra, hogy a menetjegy árát visszakapja. Forduljon talán a borbélyhoz, hiszen miatta váltott jegyet...

— Megterítené, kérem szépen, a jegyem árát? — kérdeztem a hajművésztl.

— Egy pillanat türelmet, kérem! — felelt a fodrász. Letette az újságot, a telefonhoz ment, és felhívott valakit. — Rendben van — közölte visszatérve —: ön megborotválkozhat...

— Végre! — kiáltottam kitörő örömmel.

— ...de nem itt — fejezte be a mondatot a borbély —: hanem ott, Rebnitzben!

RALPH WIENER

Rózszi néni

vaszkodtam én is, hisz azért van ez az embernek, hogy használja...

Egy alkalommal sopánkodva nyitott be a ház asszonya a konyhába: — „Jaj Rózszi, nagy baj van, beteg a mosónő. Főzőcskézés közben elvégezhetné maga a kismosást.” — „El én, nagyságos asszony. Hozzák csak ide a mosnivalót” — vágta rá néni nagy nyugodtan, amaz meg boldogan körüludvarolta, hogy „lám milyen rendes ez a Rózszi” és egész délelőtt be se nézett a konyhába, hadd főzön, mosson nyugodtan aszakkánszó. Néni pedig beázta a szennyes, ráöntött egy nagy lábos keményítőt, aztán úgy ahogy volt, kicsavarta, kiterítette. Közben arra is volt gondja, hogy az előbbi nap meghorszolt csuklóját szépen befáslizza, hadd lássák: nagy szorgalmában még a kezét is kidörzsölte. Azt persze mondanom sem kell, hogy száradás után olyan volt a fehérnemű, mintha páncélból szabták volna, és ott volt tiszta, ahol „mosás” előtt nem volt piszkos. A nagyságos asszony pedig újra sopánkodott: „Nahát ez a szegény Rózszi milyen ügyetlen! Véresre dörzsöli a kezét és a ruha mégsem lesz tiszta!”

Kacagva meséli néni a fenti esetet, aztán nagy komolyan hozzáteszi:

— Nem lustaságból, gonosz-ságból csináltam így, kislám. Csak azért, mert arra gondoltam: ha most rendesen, szépen kimosok, legközelebb valami ürüggyel ismét nyakamba szózzák a mosást. És akkor nemcsak velem végezhetnek ingyen munkát, de az a szegény mosónő is kenyér nélkül marad. En pedig se ezt, se azt nem akartam... Hát bizony így kellett ravaszkodjunk akkoriban, hogy megvédhessük magunkat, hogy valahogy élni tudjunk.

IZSÁK ANDRÁS

Betöltötte már 76. életévét is, de az észjárása ma is fiatalos, s ha olykor megindul mellettem az utcán, úgy kihúzza magát, mint egy huszárkapitány. Csodálom, mennyire telve van életkedvvel, tenniakarással ez a kis öregasszony, aki viszontagságokkal teli, küzdelmes élet után, ötvenvalahány éves fejjel befejezte az általános iskolát, s ugyanakkor a ruhagyárban, szakképesítési tanfolyámon, mesterséget tanult. Mert pótolni akarta azt, amit valamikor önhibáján kívül elmulasztott...

Egyébként ő a mi kiterjedt, népes rokonságunk önzetlen, segítőkész, mindent elintéző védnöke. Ha baj, nehézség kerüli valamelyikünket, kezfékvő a megoldás: „No, majd Rózszi néniék, ő bizonyára mond valamit okos tanácsot.” És mond is, sőt ha szükségesnek véli, szedelőzködik, megy oda, ahová kell és szerényen, de határozottan érvelve, okosan-kedvesen szól szívhez, észhez. Később pedig gyermekeken tisztá, nevető kék szemével huncutul hunyorogva így nyugtázza a történeteket:

— Mondtam én, kislám: nem létezik, hogy ne találjon meghallgatásra az, akinek igaza van.

Jómagam alkalomadtán örömmel ülök mellé, s élvezettel hallgatom izes-zamatos beszédét, csodálom különös tehetségét, hogy élete legszomorúbb eseményeibe is derűt tud lopni. Pedig az élet csöppet sem kényeztetette; a rosszból annyi jutott neki, hogy más háromnak is sok lett volna elcipelni. De ő vitte zokszó nélkül, és még csak kacagni sem felejtett el. Rosszul sikerült első és utolsó házasságára sem panaszkodva emlékezik; csak éppen elmondja, hogy né, velem ez is megesett.

— Nem bántott az én uram engem, még egy ujjal sem nyúlt hozzám, pedig sokszor négykézláb mászott be a kony-